

वर्क्स कॉन्ट्रॅक्ट संबंधात काही ठळक मुद्दे

अमित लुल्ला

वस्तू आणि सेवा कर कायद्यांतर्गत अनेक किचकट मुद्द्यांपैकी वर्क्स कॉन्ट्रॅक्ट हा एक बांधकाम व्यावसायिकांसाठी कटकटीचा विषय बनला आहे. एकमेका विरोधातील अँडव्हान्स रुलिंग, शासनाने काढलेली विरोधाभास दर्शवणारी परिपत्रके यामुळे गोंधळात आणखीनच वाढ झालेली आहे. चर्चा सुरू करण्यापूर्वी काही संज्ञांची माहिती करून घेणे महत्वाचे ठरेल.

१) सीजीएसटी कायद्या अंतर्गत कलम २(११९) मध्ये असलेली वर्क्स कॉन्ट्रॅक्ट ची व्याख्या अतिशय व्यापक असून त्यात स्थावर मालमते संबंधीत चौदा प्रकारच्या बांधकामांचा अंतर्भाव केला आहे. यात कोठे ना कोठे तरी बांधकाम व्यवसायिक बसतोच. वर्क्स कॉन्ट्रॅक्टमध्ये वस्तू आणि मजुरी या दोन्हीचा समावेश होतो. एक मुद्दा मात्र प्रकर्षाने ध्यानात ठेवला पाहिजे की जंगम मालमतेच्या बाबतीत वर्क्स कॉन्ट्रॅक्टची व्याख्या लागू होत नाही.

२) बांधकाम हा शब्द वर्क्स कॉन्ट्रॅक्टच्या व्याख्येत समाविष्ट केलेला आहे. किरकोळ दुरुस्ती जरी असेल तरी त्याचा यामध्ये समावेश होतो.

३) वस्तूचा पुरवठा किंवा सेवेचा पुरवठा समजले जाणारे उपक्रम किंवा व्यवहार यासाठी दिलेल्या परिशिष्ट २ मधील अनुक्रमांक ५ बी मध्ये पुढील वाक्याचा समावेश केलेला आहे...

संकुलाचे, इमारतीचे, वास्तूच्या सांगाड्याचे किंवा त्यांच्या एखाद्या भागाचे बांधकाम ज्यामध्ये खरेदीदारांना पूर्णतः किंवा अंशतः विक्री केल्या जाणाऱ्या संकुलांचा किंवा इमारतींचा समावेश असतो, तथापि, पूर्णत्वाच्या दाखल्यानंतर संपूर्ण मोबदला मिळाला आहे अशा वास्तू तसेच पूर्णत्वाचा दाखला सक्षम अधिकाऱ्यांकडून मिळालेल्या किंवा ज्यामध्ये पहिला ताबा दिला गेला आहे अशा वास्तूयातील जे पहिल्यांदा घडेल ते; सोडून.

४) सेवेचा पुरवठाही नसलेले किंवा वस्तूच्या पुरवठाही नसलेले काही उपक्रम किंवा व्यवहार यासाठी असलेल्या परिशिष्ट ३ मधील अनुक्रमांक ५ मध्ये पुढील वाक्याचा समाविष्ट केला आहे....

जमिनीची विक्री किंवा क्लोज बी मधील शेड्यूल २ चा परिच्छेद ५ च्या अधीन इमारत यांची विक्री.

५) या दोन्ही परिशिष्टांचा थोडक्यात अर्थ असा कि पूर्णत्वाचा दाखला घेतल्यानंतर किंवा फ्लॅट अगर इमारत राहण्याजोगी झाली असेल आणि त्याचा ताबा दिला असेल, त्यानंतर जर विक्री केली तर जीएसटी लागणार नाही.

परंतु सदर व्यवहारापोटी वरील दोन बाबी घडण्या अगोदर थोडी जरी अनामत रक्कम घेतलेली असेल तर मात्र जीएसटीची आकारणी होईल. म्हणजेच अगर संपूर्ण तयार झालेल्या फ्लॅटची विक्री केल्यास त्यावर जीएसटीची आकारणी करता येणार नाही कारण अशा व्यवहाराला स्थावर मालमत्ता समजले जाते.

त्याचप्रमाणे जमिनीची विक्री केल्यास त्याला जीएसटी लागत नाही. परंतु जमिनीचे प्लॉट पाडून त्याचे विकसन करून विकल्यास त्यावर जीएसटी लागणार किंवा लागणार नाही याबाबतीत मात्र एकमेका विरोधी अँडव्हान्स रुलिंग आहेत. सगळ्यात शेवटचा अँडव्हान्स रुलिंग हा विकसनकर्त्याच्या बाजूने आहे. (M/S Shantilal Real Estate Services. Goa/Gaar/02 of 2020-21/340 dt 18/5/2021)

६) समजा एखाद्या कंत्राटदाराला एक कोटी रुपयाचे इमारतीच्या बांधकामाचे वर्क्स कॉन्ट्रॅक्ट मिळाले आहे. त्याला 75

लाख रुपयाचे वस्तूचे बिल आणि २५ लाख रुपयाचे मजुरीचे बिल अशी विभागणी करता येईल का ? किंवा त्याने विभागणी केली नसेल परंतु तपासणीच्या वेळी जीएसटी अधिकारी वरील प्रमाणे विभागणी करू शकतो का ? याचे उत्तर 'नाही' असे आहे. परंतु हा प्रश्न का निर्माण होऊ शकेल आणि त्याचा खुलासा पुढील प्रमाणे...

वस्तूचा पुरवठा किंवा सेवेचा पुरवठा समजले जाणारे उपक्रम किंवा व्यवहार यासाठी दिलेल्या परिशिष्ट २ च्या कलम ६ मध्ये 'संमिश्र पुरवठा' हे 'पुरवठा' अंतर्गत समजले जातील आणि त्यामध्ये कलम २ च्या क्लोज ११९ मध्ये व्याख्या केलेले 'वर्क्स कॉन्ट्रॅक्ट' असेल, असा खुलासा केलेला आहे. याचा अर्थ एखादी व्यक्ती ज्या वेळी एखाद्या बांधकाम कंत्राटदाराला बांधकामाचे वर्क्स कॉन्ट्रॅक्ट देते, त्यावेळी त्याची सेवा घेणे हे उद्दिष्ट असते. माल घेणे हे उद्दिष्ट नसते. मालाचा वापर हे सेवा देताना अनुषंगिक असते. त्यामुळे वर्क्स कॉन्ट्रॅक्ट ची विभागणी कोणालाही करता येणार नाही.

७) समजा एखादी अपघात झालेली गाडी दुरुस्त करण्यासाठी दिली तर गाडी दुरुस्त करून घेणे म्हणजेच त्याची सेवा घेणे हे मुख्य उद्दिष्ट असते. त्यामुळे जरी अशा वेळी २८% दराचे ७००० रुपयाचे मटेरियल वापरले आणि १८ % दराची ३००० रुपयाची मजुरी झाली, तरी संपूर्ण १०००० रुपयांवर १८% ने जीएसटी लागेल. हे जॉब वर्क आहे, वर्क्स कॉन्ट्रॅक्ट नाही, परंतु अशा वेळी देखील याची विभागणी करता येते का हा प्रश्न निर्माण होतो. याबाबत शासनाने परिपत्रक क्रमांक ४७/२१/२०१८ दि. ८/६/२०१८ काढून अशा पद्धतीची विभागणी करता येते असा खुलासा दिला आहे. परंतु कॉम्पोजिट आणि मिक्सड पुरवठ्याच्या व्याख्या पाहिल्यास कायद्याविरुद्ध काढलेले हे परिपत्रक चुकीचे आहे असे बऱ्याच जणांचे मत आहे.

८) याच प्रमाणे सोलर पॉवर पॅनलच्या बाबतीत देखील अँडव्हान्स रुलिंगचे वेगवेगळे निर्णय आल्याने त्याबाबतीत देखील मालाची ७०% आणि मजुरीची ३०% अशी विभागणी करता येते अशा स्वरूपाचा अध्यादेश दि ३१-१२-२०१८ रोजी शासनाने काढलेला आहे. शासनाच्या मनमर्जी कारभाराचा उत्तम नमुना आहे. कारण वर्क्स कॉन्ट्रॅक्टमध्ये विभागणी करता येत नाही हे त्रिकालाबाधित सत्य आहे.

९) या अनुषंगानेच इनपुट टॅक्स क्रेडिटचीही माहिती देणे योग्य ठरेल. जर एखाद्या कंपनीने एखाद्या कंत्राटदाराला बांधकामाचे वर्क्स कॉन्ट्रॅक्ट दिले तर त्या कंपनीला कोणत्याही प्रकारे इनपुट टॅक्स क्रेडिट मिळत नाही. परंतु सदर कंत्राटदाराने जर सब कोन्ट्रॅक्टिंग दिले तर त्याला मात्र इंधपुट टॅक्स क्रेडिट मिळतो.

१०) जर एखाद्या कंपनीने एखाद्या कंत्राटदाराला ५० कोटी रुपयाचे काम दिले आणि तशी वर्क ऑर्डर काढली परंतु त्यापैकी २५ कोटीची सळी आणि स्टील जर ती कंपनीच पुरवठा करणार असेल, तरीदेखील सदर कंत्राटदाराला ५० कोटी रुपयावर जीएसटी भरावा लागेल. परंतु हीच वर्क ऑर्डर फक्त २५ कोटीची काढली आणि उरलेल्या २५ कोटीची सळी आणि स्टील कंपनी विनामोबदला स्वतःच्या कामासाठीच देईल असे त्यात म्हंटले, तर मात्र कंत्राटदाराला फक्त २५ कोटी रुपयावर जीएसटी भरावा लागेल.

११) वरील सर्व मुद्द्यांचा एकत्रितपणे विचार केल्यानंतर असे म्हणता येईल की, कोणतीही कृती करण्यापूर्वी प्रथम ती वर्क्स कॉन्ट्रॅक्ट आहे का जॉब वर्क आहे हे ठरवावे. त्यानंतर त्याचा कॉम्पोजिट सप्लाय मध्ये समावेश होतो का मिक्सड सप्लाय मध्ये समावेश होतो हे तपासून घ्यावे , करारपत्रातल्या अटी-शर्ती पहाव्यात आणि सर्वात शेवटी सदर

कृतीचे एकत्रितपणे विक्रीचे बिल करावे, का वेगवेगळे करावे आणि त्यासंबंधी कायद्याचा अर्थ काय निघतो परंतु परिपत्रक काय म्हणते याचा अभ्यास करून नंतरच कर भरणा करावा.